

آموزش احکام

ویژه اولیاء و دانش آموزان

پایه یازدهم

احکام تمهیداری

مطهرات

۱ - آب چاه	} ۱ - مطلق	} ۱ - آب ^{۳۳}
۲ - جاری		
۳ - باران	} ۱ - قلیل	
۴ - راکد		
۲ - کر		

۲ - مضاف (مثل گلاب، آب میوه و ...)

ویژگی های
آب مضاف

۱ - پاک کننده نیست. ^{۳۴}	}
۲ - با برخورد به نجاست نجس می شود. ^{۳۵}	
۳ - وضو و غسل با آن باطل است. ^{۳۶}	

احکام نهمه اداری

۱- اگر نجاست ادرار باشد: ۱- آیت الله مکارم: یک مرتبه کافی است. بعد از برطرف شدن نجاست ۲- دیگر مراجع: دو مرتبه شسته شود.	۱- قلیل ۴۷	احکام تطهیر بدن و اشیاء با آب
۲- اگر نجاست غیر ادرار باشد: بعد از برطرف شدن نجاست، یک مرتبه شسته شود کافی است (اگر شیء نجس، لباس یا فرش باشد فشار دادن لازم است)		
۱- آیت الله زنجانی: اگر نجاست ادرار باشد بنا بر احتیاط دو مرتبه شستن لازم است. ۲- آیت الله سیستانی: اگر نجاست ادرار باشد در ۱- بدن و لباس: بنا بر احتیاط دو مرتبه بشوید. ۲- اشیاء: یک مرتبه شستن کافی است. ۳- دیگر مراجع: نجاست ادرار یا غیر ادرار باشد، یک مرتبه شستن کافی است.	۲- کر ۴۸	
۱- آیت الله نوری: بنا بر احتیاط واجب لازم است. است. ۲- آیات عظام مکارم و وحید: لازم است. ۳- آیت الله خامنه ای: اگر کشیدن دست باشد و آب جابجا شود کافی است و در غیر اینصورت بنا بر احتیاط گرفتن غسل لازم است. ۴- دیگر مراجع: لازم نیست.	فشار دادن لباس یا فرش نجسی که با آب کر شسته شده ۴۹	

احکام نموداری

۱ - اگر عین نجاست بر طرف نشده باشد ؛ نجس است.

۱ - غسله ی اول آن : نجس است.

۱- اگر نجاست

۲ - غسله ی دوم آن ، نجس است.

ادرار باشد

۲ - اگر عین نجاست

بر طرف شده باشد

حکم غسله

آب قلیل

۴۶

۱- آیات عظام زنجانی، سیستانی و

وحید: بنابر احتیاط نجس است.

۲- اگر نجاست غیر از

ادرار باشد غسله آن

۲- دیگر مراجع: نجس است.

احکام نموده‌داری

- ۱- بویارنگ یا مزه نجاست نگرفته باشد.
- ۲- نجاستی از خارج به آن نرسیده باشد.
- ۳- نجاست دیگری مثل خون، با بول یا غائط بیرون نیامده باشد.
- ۴- ذره های غائط در آن پیدا نباشد.
- ۵- بیشتر از مقدار معمول، نجاست به اطراف مخرج نرسیده باشد.
- آب قلیلی که برای شستن محل ادرار* و مدفوع است با ۵ شرط غسله ی** آن پاک است
- ۴۵

تذکر: آیات عظام سیستانی و مکارم: پاک بودن این آب به آن معناست که اگر به بدن و لباس ترشح کند لازم نیست آن را آب بکشد (ترشحات آن با شرایط فوق پاک است)

** غسله: آبی که برای شستن چیزی به کار رفته است چه از آن چیز جدا شده باشد و چه در آن باقی مانده باشد.

احکام نموداری

۱- اگر بر چیزی که عین نجاست در آن نیست، یک بار ببارد پاک می شود ^{۳۷}

۱- آیت الله مکارم: لازم است.

۲- دیگر مراجع: لازم نیست.

^{۳۸}

۲- فشار دادن

۳- زمین نجس را پاک می کند. ^{۳۹}

۴- در نظر عرف باید صدق باران بکند و با آمدن چند قطره، باران حساب نمی شود. ^{۴۰}

^{۴۱}

۱- با برخورد به نجاست نجس می شود.

^{۴۲}

۲- بعضی از فقها: غسله ی آن نجس است.

۳- باید آب قلیل روی شیء نجس ریخته شود نه آنکه شیء نجس را در آب فرو ببرند. ^{۴۳}

۴- زمین نجسی که آب بر آن جاری نمی شود را پاک نمی کند ولی بعد از فرو

^{۴۴}

رفتن آب، قسمت های بالا، پاک و قسمت های زیرین، نجس می ماند.

احکام
اختصاصی
باران

احکام
اختصاصی
آب قلیل

احکام نموداری

۱ - تا زمانی که بو ، رنگ یا مزه ی نجاست نگیرد ، پاک است.

۲ - غسله ی آن ها پاک است.

۱ - ظرفی که سگ و خوک لیسیده یا در آن ظرف چیز روان خورده باشد .

۲ - ظرفی که با ادرار نجس شده باشد.

۳ - هر چیز نجسی را بعد از

زوال نجاست یعنی بر طرف

شدن نجاست با یک مرتبه

شستن پاک می کند به جز

احکام مشترک

آب جاری

کروباران

۵۳

احکام نموداری

- اولاً با خاک پاک ، خاکمال شود.
- ۱- ظرفی که سگ
لیسیده است
۵۱
- ثانیاً }
یا }
۵۱
- با آب قلیل }
یا }
۵۱
- ۱- آیات عظام خامنه ای، نوری و وحید: بنابر احتیاط دو مرتبه
۲- دیگر مراجع: دو مرتبه شسته شود.
- با آب کر }
یا }
۵۱
- ۱- آیات عظام مکارم و وحید: یک مرتبه شسته شود.
۲- آیت الله سیستانی: دو مرتبه شسته شود.
۳- دیگر مراجع: بنابر احتیاط دو مرتبه شسته شود.

نحوه ی
آب کشیدن
ظرف نجس

- ۱- با آب قلیل: ۳ مرتبه شسته شود.
- ۲- سایر ظروف نجس
۵۲
- ۲- با آب کر: یک مرتبه

احکام نموداری

مطهرات

تعریف : اگر خون بدن انسان یا حیوانی که خون جهنده دارد به بدن حیوانی که خون جهنده ندارد (مثل پشه) منتقل شود پاک است .

۵۹
۳ - انتقال

مسأله : اگر عضوی از بدن کافر یا حیوان را به بدن مسلمانی پیوند بزنند پاک می شود مثلاً پیوند دست یا کلیه

۴ - اسلام : کافر با گفتن شهادتین (شهادت به یگانگی خدا و رسالت پیامبر ﷺ) مسلمان می شود و پاک است. ۶۰

۱ - آیت الله سیستانی، آیت الله وحید و آیت الله نوری: اگر چیزی که منافی با اظهار شهادتین باشد از او سر نزنند پاک است.

۲ - دیگر مراجع : بنابر احتیاط نجس است.

اگر شخصی بداند که کافر قلباً مسلمان نشده ۶۱

احکام نموداری

- ۱- دست وزانوی معلولانی که بادرست یا زانو راه میروند.
(آیات عظام زنجانی و نوری: پاک می کند)
- ۲- نعل چهارپایان (آیت الله زنجانی: پاک می کند)
- ۳- نوک عصا (آیت الله زنجانی: پاک می کند)
- ۴- جوراب (مگر جورابی که کف آن از پوست باشد)
- ۵- ته پای مصنوعی (آیت الله زنجانی: پاک می کند)
- ۶- چرخ اتومبیل (آیت الله زنجانی: پاک می کند)
- ۷- داخل کفش و مقداری از کف پا که به زمین نمی رسد.

زمین چه چیزهایی
را پاک نمی کند
۵۸

یاد آوری : شش مورد اول احتیاط واجب است و مورد هفتم فتوا می باشد.

احکام نموداری

۱- کف پا	} زمین چه چیزهایی را پاک می کند ۵۴
۲- کف کفش	
۱- پاک باشد.	} شرایط زمین برای پاک کردن ۵۵
۲- خشک باشد.	
۳- از جنس خاک ، شن یا سنگ باشد.	
۱- هنگام راه رفتن نجس شود (نه موقع ایستادن و نه اینکه نجاست خارجی به آن برسد مثلا خونی به کفش بریزد)	} شرایط کف پا و کف کفش در پاک شدن ۵۶
۲- در اثر راه رفتن روی زمین یا مالیدن پا به زمین عین نجاست بر طرف شود. (آیت الله زنجانی: بنا بر احتیاط به واسطه راه رفتن باید بر طرف شود)	
۱- آیت الله زنجانی و آیت الله مکارم: پاک می شود.	} ۱- آسفالت کف پا و ته کفش با راه رفتن روی ۵۷
۲- آیت الله سیستانی و آیت الله وحید: بنا بر احتیاط واجب پاک نمی شود.	
۳- دیگر مراجع: پاک نمی شود.	
۱- آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی و آیت الله مکارم: پاک می شود.	} ۲- سیمان و موزائیک ۵۷
۲- آیت الله نوری: پاک نمی شود.	
۳- آیت الله وحید: بنا بر احتیاط پاک نمی شود.	

احکام نموداری

- مطهرات
- تعریف استحاله : اگر جنس چیز نجس به طوری عوض شود که به صورت چیز پاکی در آید پاک می شود.
- ۶۷
۶ - استحاله
- موارد استحاله
- ۱ - مردار تبدیل به خاک شود.
  - ۲ - چوپ تبدیل به خاکستر شود.
  - ۳ - شراب تبدیل به سرکه شود.
  - ۴ - آب تبدیل به بخار شود.
  - ۵ - مواد سوختنی تبدیل به دوده شود.
- دوده در صورتی که ذرات متنجس در آن نباشد پاک است

احکام نموداری

مطهرات

۷ - آفتاب

شرایط آفتاب

برای پاک کنندگی

۶۸

۱ - چیزی مثل ابر و پرده مانع تابش نباشد.

۲ - آفتاب به تنهایی آن را خشک کند.

۱ - قابل جابجایی نباشد مثل زمین ، ساختمان و درخت (ریگ و

سنگ تا زمانی که عرفاً جزء زمین حساب شوند با آفتاب پاک

می شوند)

۳ - با تابش آفتاب خشک شود ولی اگر باد به قدری کم باشد که

نگویند به خشک کردن کمک کرده است اشکالی ندارد.

۴ - عین نجاست در آن نباشد.

۵ - قسمت بیرون و درون با هم خشک شوند.

شرایط پاک شدن

شیء نجس با آفتاب

۶۹

احکام نموداری

مطهرات

- ۱ - حیوان حلال گوشت پاک و حلال می شود مثل گوسفند
- ۲ - حیوان حرام گوشت غیر از سگ و خوک گوشتشان همچنان حرام است ولی پوست و گوشت آن پاک است مثل خرگوش (فیل ، خرس ، بوزینه و موش : (تفصیل دارد ، به توضیح المسائل رجوع شود)
- ۳ - مردار حیوان پاک کننده ای ندارد.

۱۰ - ذبح
شرعی حیوان
۷۲

مسأله

فقط مردار انسان مسلمان با غسل میت پاک می شود آن هم با تمام شدن سه غسل ولی بدن کافر با غسل هم پاک نمی شود. ۷۳

احکام نموداری

- ۱- با آب کروجاری: بعد از
 ۱- آیات عظام خامنه ای و نوری: بنا بر احتیاط واجب،
 بر طرف شدن عین نجاست
 طوری فشار یا حرکت دهند که آب داخل آن خارج شود.
 یک مرتبه در آب کرو یا جاری
 ۲- آیات عظام سیستانی و زنجانی: فشار دادن لازم نیست.
 فرو برند، پاک می شود و
 ۳- آیات عظام مکارم و وحید: فشار و مانند آن لازم است.

نحوه ی
 تطهیر لباس
 و مانند آن که
 به غیر از بول
 نجس شده^۷

- ۱- آیات عظام خامنه ای، سیستانی و مکارم: پس از بر طرف شدن عین نجاست یک
 مرتبه شسته شود (آیت الله سیستانی: آب روی آن بریزند) و فشار دهند که آب از
 آن جدا شود.
 ۲- با آب
 ۲- آیت الله زنجانی: با یک مرتبه شستن پاک می شود و بنا بر احتیاط، فشار لازم است.
 ۳- دیگر مراجع: بعد از بر طرف شدن عین نجاست، یک مرتبه شستن کفایت می
 کند البته اگر آب بعد از بر طرف شدن عین نجاست به طور مستمر روی نجاست
 ریخته شود کفایت می کند و فشار و مانند آن لازم است.
 (آیت الله وحید: احتیاط واجب آن است که آب ریختن بعد از بر طرف شدن عین
 نجاست باشد)

قلیل

احکام نموداری

- ۱- واجب است وقت تخلی و مواقع دیگر عورت خود را از دیگران بپوشاند حتی از خواهر و مادر که با او محرم هستند هم بپوشاند و همچنین از دیوانه‌ی ممیز و بچه‌ی ممیز که خوب و بد را می‌فهمد.
- ۲- موقع تخلی باید طرف جلوی بدن (سینه و شکم) رو به قبله و پشت به قبله نباشد.
- ۳- بنا بر احتیاط (آیت الله وحید و سیستانی: مستحب) بچه را وقت تخلی رو به قبله و پشت به قبله نشانند ولی اگر خود بچه بنشیند جلوگیری از او واجب نیست.
- ۴- اگر برای اینکه نامحرم او را نبیند مجبور شد رو به قبله یا پشت به قبله بنشیند باید رو به قبله یا پشت به قبله بنشیند.

احکام
تخلی
(بول و
غائط
کردن)^{۱۰}

احکام نهم و دهم

۱ - نماز (به جز نماز میت)

۲ - اجزاء فراموش شده ی نماز

۳ - طواف

۴ - وضویی که با نذر واجب می شود.

۵ - مس قرآن

۶ - مس اسم خداوند و صفات خاص او به هر زبانی نوشته شده باشد.

۱ - آیت الله خامنه ای:

۷ - مس اسم انبیاء و چهارده معصوم

۲ - دیگر مراجع: وضو واجب نیست

مگر اینکه هتک باشد.

برای چه
کارهایی
باید وضو
گرفت؟^{۸۱}

احکام نیت و ادائیگی

۱ - با قصد قربت وضو بگیرد . ۲ - استمرار در نیت تا آخر وضو: در تمام وضو متوجه باشد که وضو می گیرد ، به طوری که اگر از او پرسند چه میکنی ، بگوید وضو می گیرم .	۷۴ ۱ - نیت	
خودش در حال اختیار کارهای وضو را انجام دهد (اگر کسی فقط آب در دست وضو گیرنده بریزد اشکال ندارد ولی مکروه است)	۷۵ ۲ - مباشرت	شرایط و وضو گیرنده
۳ - اعضای وضویش پاک باشد. ^{۷۶}		
۴ - در اعضای وضویش مانع از رسیدن آب نباشد. ^{۷۷}		
۵ - استعمال آب برای او ضرر نداشته باشد. ^{۷۸}		
۶ - آب وضوی او پاک باشد و مضاف و غصبی نباشد. ^{۷۹}		
۷ - وقت برای وضو گرفتن داشته باشد (تفصیل در مسأله ی ۲۸۱ توضیح المسائل مراجع) ^{۸۰}		

احکام نموده‌داری

<p>طول صورت از بالای پیشانی (محل روئیدن مو تا آخر چانه) پهنا : مقدار بین انگشت وسط و انگشت شصت*</p>	<p>۱- صورت</p>	<p>۱- شستن</p>	
<p>۱- ترتیب (اول دست راست بعد چپ) ۲- از آرنج تا نوک انگشتان**</p>	<p>۲- دست‌ها</p>		<p>واجبات وضو^{۸۲}</p>
		<p>۲- مسح کردن</p>	

* برای یقین کمی از اطراف را هم بشوید

** برای یقین کمی بالاتر از آرنج را هم بشوید.

احکام نموداری

- ۱- از بالا به پایین بشوید. ۹۰
  - ۲- آب را به بالای دستها و صورت بریزد. ۹۱
  - ۳- شستن به گونه ای باشد که
۱. آیت الله خامنه ای، آیت الله زنجانی، آیت الله سیستانی و آیت الله مکارم: صدق شستن کند ولو اینکه آب جاری نشود. ۹۲
  - ۴- بیش از دو مرتبه نشوید. ۹۳
- آیت الله مکارم: بنابر احتیاط واجب بار دوم را نشوید.
- ۵- اگر پوست صورت از لای مو پیدا است، باید آب را به پوست برساند و اگر پیدا نباشد شستن مو کافی است ولی اگر شک کند که پوست صورت از لای مو پیدا است یا نه بنابر احتیاط واجب باید مورا بشوید و آب را به پوست هم برساند. ۹۵

احکام
شستن
(در وضو)

احکام نموده‌داری

واجبات
وضو^{۸۳}

۱ - شستن

۲ - مسح کردن

۱ - مسح سر: یک قسمت از ۴ قسمت سر که مقابل پیشانی است به هر اندازه مسح کند کافی است.

آیت الله زنجانی: احتیاط آن است که از جهت پهنا به اندازه عرض سه انگشت باشد.

کسی که موی سرش بر پیشانی می ریزد باید بیخ موها یا پوست سر را مسح کند.

۱ - آیت الله زنجانی و آیت الله سیستانی:

بنابر احتیاط تا مفصل را مسح کند.

۲ - آیت الله خامنه ای: باید تا مفصل* را لمس کند.

۳ - دیگر مراجع: تا روی برآمدگی پا

مسح کند.

۲ - مسح پا: روی پا از

سر یک از انگشت ها

تذکر: پهنای مسح پا هر اندازه باشد کافی است و مستحب است با تمام کف دست روی پا را مسح کند

* مفصل یعنی جایی که کف پا از ساق جدا می شود.

احکام نموداری

۱ - محل مسح باید پاک باشد.

۲ - محل مسح ها خشک باشد یا رطوبتش بسیار کم باشد.^{۸۵}

۳ - باید با رطوبت وضو باشد یعنی رطوبت خارجی به دست نرسیده باشد.^{۸۶}

۱ - آیت الله مکارم و آیت الله نوری: از اعضای دیگری می تواند تری را بگیرد.

۲ - آیت الله خامنه ای: باید از تری ریش یا ابرو بگیرد.

۳ - آیت الله زنجانی آیت الله سیستانی و آیت الله وحید خراسانی:

بنابر احتیاط، اول از تری موی ریش بگیرد.

اگر تری دست
خشک شده باشد

^{۸۷}

احکام
مسح

۴ - سر و پاها بی حرکت باشد و دست حرکت کند ولی حرکت مختصر سر یا

پا اشکال ندارد.^{۸۸}

۵ - مسح روی پا باشد نه روی جوراب و کفش یعنی بین دست و (سریا پا)

مانعی نباشد ولو رقیق باشد و رطوبت به پوست برسد.^{۸۹}

احکام نموداری

۱- آنچه سبب غسل می شود مانند: مس میت

مس میت }
۱- آیت الله زنجانی: بنا بر احتیاط باطل کننده ی وضو است.
۲- آیات عظام سیستانی و وحید: باطل کننده ی وضو نیست.
۳- دیگر مراجع: باطل کننده وضو است.

باطل
کننده های
وضو
۹۶

۲- خارج شدن ادرار یا مدفوع

۳- خارج شدن باد معده و روده از مقعد

۴- خواب به گونه ای که گوش نشنود و چشم نبیند.

۵- آنچه عقل را از بین می برد.

احکام نهمه داری

۱- آیت الله خامنه ای و آیت الله نوری:
حرام است.

۲- دیگر مراجع: بنا بر احتیاط، جایز نیست.

۱- کلمه ی «الله» در «عبدالله»

و مانند آن

بدون وضو
مس کردن^{۲۱}

۱- آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم و
آیت الله سیستانی: اشکال ندارد.

۲- آیت الله زنجانی و آیت الله وحید:
بنا بر احتیاط جایز نیست.

۲- کلمه ی «خدا» در کلماتی مثل:

کد خدا خدایان و... در صورتی که

از آنها غیر خداوند اراده شود

احکام نموداری

۱. آیت الله زنجانی و آیت الله وحید: بنا بر احتیاط جایز نیست.
۲. دیگر مراجع: مانعی ندارد.

۳ - جمله ی
«باسمه تعالی»^{۲۲}

بدون وضو
مس کردن

- ۱ - آیت الله خامنه ای: بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.
- ۲ - آیت الله مکارم: بنا بر احتیاط، اجتناب شود.
- ۳ - آیت الله نوری: اگر هتک احترام آنان باشد جایز نیست.
- ۴ - دیگر مراجع: جایز است (البته باید از توهین و بی احترامی پرهیز شود)

۴ - اسامی ائمه اطهار
و حضرت زهرا سلام الله علیها^{۲۳}

احکام نموداری

- ۱ - آب ندارد (البته بعد از جستجو کردن و نا امید شدن) ^{۱۲۲}
- ۲ - استعمال آب برایش ضرر دارد. ^{۱۲۳}
- ۳ - فقط آب یا ظرف غصبی دارد. ^{۱۲۴}
- ۴ - بدن یا لباسش نجس است و بیش از تطهیر آن آب ندارد. ^{۱۲۵}
- ۵ - وقت نماز به قدری تنگ است که اگر وضو بگیرد یا غسل کند تمام یا مقداری از نماز بعد از وقت خوانده می شود. (اگر با ترک مستحبات نماز مثل قنوت ، اقامه و ... نماز در وقت خوانده می شود باید وضو بگیرد و حتی سوره را نباید بخواند) ^{۱۲۶}
- ۶ - زخم در جای مسح باشد و روی آن باز باشد امکان مسح نیست. ^{۱۲۷}
- ۷ - اگر جبیره بیشتر اعضای وضو را گرفته باشد بنابر احتیاط واجب بین وضوی جبیره و تیمم جمع کند. ^{۱۲۸}
- ۸ - اگر تمام اعضای وضو جبیره باشد باید تیمم کند. ^{۱۲۹}
- ۹ - اگر روی پا نجس باشد و نتواند برای مسح آن را آب بکشد. ^{۱۳۰}
- ۱۰ - آب دارد ولی برای حفظ جان کسی (کسی که حفظ جان او واجب است) می خواهد. ^{۱۳۱}

جایگاه
تیمم

احکام تیمم و داری

- ۱ - نیت (با قصد قربت)
  - ۲ - مباشرت (خودش انجام دهد و از دیگری کمک نگیرد)
  - ۳ - موالات (بین دست کشیدن اعضا فاصله نیندازد)
  - ۴ - ترتیب
  - ۵ - از بالا به پایین مسح کند.
  - ۶ - مانعی روی اعضا نباشد.
  - ۷ - اعضای تیمم در حال اختیار }
    - ۱ - آیت الله نوری: لازم است پاک باشد.
    - ۲ - آیت الله مکارم: بنابر احتیاط باید پاک باشد.
    - ۳ - دیگر مراجع: لازم نیست پاک باشد.
  - ۸ - دست را بر پیشانی و یا بر پشت دست ها بکشد.
- (عضو مسح شونده حرکت نکند)

شرایط
صحت تیمم
۱۳۹

احکام نموده‌داری

- ۱ - نیت
- ۲ - زدن کف دو دست با هم بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است.
- ۳ - کشیدن کف هر دو دست به تمام پیشانی و دو طرف آن از جایی که موی
- سر می‌روید تا بالای بینی و روی ابروها را } بنا بر احتیاط مستحب بکشد.
- ۱ - آیت الله سیستانی و آیت الله نوری:
۲ - دیگر مراجع: بنا بر احتیاط بکشد.
- ۴ - کشیدن کف دست چپ به تمام پشت دست راست و کشیدن کف دست راست به تمام پشت دست چپ.
- دستور تیمم ۱۳۲

آیت الله خامنه‌ای: علاوه بر مراحل فوق، بنا بر احتیاط واجب بار دیگر دست‌ها را به زمین بزند و سپس کف دست چپ را بر پشت دست راست و کف دست راست را بر پشت دست چپ بکشد.

مسأله: کیفیت تیمم بدل از وضو با تیمم بدل از غسل تفاوتی ندارد. ۱۳۴

احکام تیمم و داری

- ۱- آیت الله زنجانی: خاک یا چیزی که از زمین بوده و پودر شده مثل پودر شده.
- ۲- آیت الله سیستانی: اگر خاک نباشد با ماسه ی بسیار نرمی که خاک بر آن صدق کند و اگر ممکن نباشد با ریگ و چنانچه ریگ و کلوخ هم نباشد با سنگ تیمم کند.
- ۳- دیگر مراجع: صحیح است.

۱۳۵
۱- تیمم به خاک، ریگ، کلوخ و انواع سنگ ها غیر از فیروزه و عقیق

۱- مرتبه اول:

آنچه تیمم بر آن صحیح است

- ۱- آیت الله نوری: صحیح نیست.
- ۲- آیت الله زنجانی: اگر پودر شده باشد جایز است.
- ۳- آیت الله خامنه ای، آیت الله سیستانی و آیت الله وحید: صحیح است.
- ۴- دیگر مراجع: بنا بر احتیاط صحیح نیست.

۲- تیمم به گچ و آهک پخته با بودن خاک و ...

۲- مرتبه دوم: گرد و غبار روی فرش یا لباس و ...

۱۳۷

۳- مرتبه سوم: گل

۱۳۸

مسأله: چنانچه این سه مرتبه امکان پذیر نباشد، نماز را بدون تیمم بخواند و بعداً قضای آنرا هم به جا آورد.

احکام تیمم و داری

- شرایط چیزهایی که تیمم بر آن صحیح است
- ۱ - پاک باشد. ^{۱۴۰}
  - ۲ - با آنچه تیمم بر آن صحیح نیست مخلوط نباشد ولی اگر آن چیز به قدری کم باشد که حساب نشود، صحیح است. ^{۱۴۱}
  - ۳ - غصبی نباشد
(آیت الله زنجانی بنا بر احتیاط مکان و فضای تیمم هم غصبی نباشد.)

- آنچه تیمم را باطل می کند
- ۱ - در تیمم بدل از وضو ← آنچه وضو را باطل می کند مثل بول، مدفوع و... ^{۱۴۳}
  - ۲ - در تیمم بدل از غسل ← آنچه که موجب غسل می شود. ^{۱۴۴}
  - ۳ - برطرف شدن عذر مثل ضرر نداشتن آب، پیدا شدن آب و... ^{۱۴۵}

احکام تمهیداری

۱- بر اعضا چیزی چسبیده که برداشتن آن ممکن نیست یا مشقت زیاد دارد.^{۹۷}

۲- روی زخم باز است و آب برای آن ضرر دارد و حتی اطراف آن را هم نمی توان شست.^{۹۸}

۳- روی زخم بسته است و آب برایش ضرر دارد.^{۹۹}

۴- روی زخم بسته است آب هم برایش ضرر ندارد ولی امکان باز کردنش نیست.^{۱۰۰}

۵- بر اعضای مسح زخمی است و جای دیگر برای مسح باقی نمانده و مسح ضرر دارد.^{۱۰۱}

۶- کسی که نمی داند وظیفه اش تیمم است یا وضوی جبیره ای باید هر دو را به جا آورد.^{۱۰۲}

مواردی که علاوه بر وضوی جبیره ای تیمم هم لازم است

تذکر : با توجه به اینکه احکام جبیره دارای فروع متعدد می باشد لذا بنا بر احتیاط ذکر کرده ایم.

احکام نموده‌داری

تفاوت وضوی جبیره ای با وضوی معمولی آن است که روی زخم را با تری وضو مسح کند.

احکام جبیره

- ۱ - اگر جبیره تمام اعضای وضو را گرفته باشد فقط تیمم کند. (آیت الله وحید: بنابر احتیاط وضوی جبیره ای بگیرد و تیمم هم بنماید)
- ۲ - اگر جبیره بیشتر اعضای وضو را گرفته باشد باید تیمم کند و بنابر احتیاط واجب وضوی جبیره ای هم بگیرد.
- ۳ - اگر جبیره بیش از حد معمول اطراف زخم را پوشانده باشد و برداشتن آن ممکن نباشد باید بنابر احتیاط واجب علاوه بر وضوی جبیره، تیمم هم بکند (آیت الله سیستانی: تیمم کند و اگر جبیره در مواضع تیمم باشد لازم است هم وضو و هم تیمم انجام دهد)
- ۴ - اگر به هیچ عنوان امکان مسح نباشد حتی مسح جبیره ای، به جای وضو تیمم کند و بهتر است بنابر احتیاط یک وضوی بدون مسح هم بگیرد. ^{۱۰۶}
- ۵ - اگر زخم یا جبیره نجس است پارچه ای پاک روی آن قرار دهد و روی آن را مسح کند. ^{۱۰۷}
- ۶ - اگر جبیره یک عضو کامل را گرفته: ^{۱۰۸}
  - ۱ - آیات عظام مکارم و وحید: علاوه بر وضوی جبیره ای بنابر احتیاط تیمم هم بکند.
  - ۲ - دیگر مراجع: فقط وضوی جبیره ای کافی است.

احکام نماز و داری

- ۱ - نیت
- ۲ - شستن سرو گردن
- ۳ - شستن طرف راست بدن
- ۴ - شستن طرف چپ بدن
- ترتیبی ۱۰۹
- مسأله: رعایت ترتیب راست و چپ بدن
- ۱- آیت الله زنجانی و آیت الله سیستانی: شرط نیست.
- ۲- آیت الله وحید: بنا بر احتیاط شرط است.
- ۳- آیت الله مکارم: شرط نیست، حتی سر و گردن
- ۴- دیگر مراجع: شرط است.
- غسل

۱- دفعی: با نیت غسل بایستی در یک لحظه آب تمام بدن را فرا گیرد.

۱- آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم و آیت الله نوری: با نیت

غسل به تدریج در آب فرو رود تا تمام بدن زیر آب قرار گیرد.

۲- آیت الله سیستانی: در تدریجی با حفظ وحدت عرفی در آب

فرو رود و لازم است هر عضو قبل از غسل دادن بیرون باشد.

۲- تدریجی:

ارتماسی

نکته: طبق نظر مراجعی که ترتیب را شرط نمی دانند چنانچه شخص بعد از غسل متوجه شود که مثلا مانعی روی دست راستش بوده کفایت که همان قسمت را به نیت غسل آب بکشد و لازم نیست طرف چپ بدن را دوباره بشوید.

احکام نماز و دعا

- تفاوت غسل با وضو ۱۱۲
- ۱ - در غسل لازم نیست اعضا از بالا به پایین شسته شود.
- ۲ - در غسل موالات شرط نیست مگر برای ۳ گروه که شرط است
- ۱ - کسی که وقت نمازش تنگ است.
- ۲ - کسی که بول و غائطش را نمی تواند کنترل کند و وقت نمازش تنگ است .
- احکام متفرقه غسل
- ۱ - کسی که چند غسل بر او واجب است می تواند به نیت همه ی آنها یک غسل به جا آورد و نیت آنها را داشته باشد. ۱۱۳
- ۲ - غسل جبیره ای مثل وضوی جبیره ای است. ۱۱۵

احکام نهمه داری

۱- نمازهایی را که در این مدت خوانده است: باید قضا کند.

۱- جاهل قاصر بوده: صحیح است.

۱- آیت الله وحید: اگر

۲- جاهل مقصر بوده: قضا دارد.

۲- دیگر مراجع: اگر اطمینان داشته که غسلش صحیح است و یا اینکه اصلاً نمی دانسته در بدنش مانعی وجود دارد روزه ی ماه مبارک رمضان او صحیح است.

۲- روزه هایی که در

این مدت گرفته است

(روزه ی مبارک ماه رمضان)

اگر شخصی

بعد از مدتی

متوجه باطل

بودن غسلش

شود^{۱۲۳}

۱- آیت الله سیستانی: روزه ی قضای او صحیح است.

۳- اگر روزه ی او قضای ماه

۲- آیات عظام مکارم و وحید: بنا بر احتیاط واجب روزه ی او باطل است.

مبارک رمضان بوده است و در

۳- دیگر مراجع: روزه ی او باطل است.

وسعت وقت روزه گرفته است

احکام نماز و ادای

۱- نیت	} ۱- رکنی	} واجبات نماز ۱۸۲
۲- تکبیرة الاحرام		
۳- قیام موقع تکبیرة الاحرام برای کسانی که قادر به ایستادن هستند.		
۴- قیام متصل به رکوع		
۵- رکوع		
۶- دو سجده در یک رکعت		
۱- قرائت	} ۲- غیر رکنی	
۲- ذکر رکوع و سجود		
۳- تشهد		
۴- سلام		
۵- ترتیب		
۶- موالات		
۱- هنگام قرائت	} ۷- قیام	
۲- بعد از رکوع		
۸- طمأنینه (آرامش بدن) هنگام ذکر واجب		

احکام نیت و ادای

- ۲ نکته در مورد نیت
- ۱- آنرا برای خدا به جا آورد (نیت قربة الی الله باشد) ^{۱۸۳}
  - ۲- از آغاز تا پایان نماز بداند چه نمازی می خواند. ^{۱۸۴}

- موارد جواز عدول* نیت ^{۱۸۵}
- ۱- عصر به ظهر (بفهمد نماز ظهر را نخوانده یا باطل خوانده)
  - ۲- قضای عصر به قضای ظهر
  - ۳- عشا به مغرب
  - ۴- قضای عشا به قضای مغرب
  - ۵- از ادا به قضا به شرطی که وقت ادا وسعت دارد.
  - ۶- از شکسته به تمام در مکان تخییر (مثل مسجد الحرام)

- ۱- آیت الله وحید: اگر از اول قصد عدول نداشته باشد اشکال ندارد (یعنی در وسط نماز تصمیم به فرادا کردن نماز بگیرد)
  - ۲- آیت الله سیستانی و آیت الله مکارم: بدون عذر نمی توان از جماعت جدا شد.
  - ۳- دیگر مراجع: اشکال ندارد.
- ۷- از جماعت به فرادا

* برگرداندن

احکام نماز

۱۸۶ واجب رکنی ← تکبیرة الاحرام : تکبیری که با گفتن آن بسیاری از کارها بر نمازگزار حرام می شود.

۱- به عربی صحیح گفته شود. ۱۸۷

۲- هنگام گفتن تکبیر بدن آرام باشد. ۱۸۸

۳- خودش صدای تکبیرش را بشنود. ۱۸۹

۴- در حال ایستاده بگوید. ۱۹۰

۵- بنا بر احتیاط واجب (آیت الله سیستانی : بنا بر احتیاط مستحب) آنرا به چیزی که

پیش از آن می خوانده ، وصل نکند. ۱۹۱

۱- آیت الله سیستانی و آیت الله زنجانی : بهتر است

حرف راء را ضمه بدهد.

۲- آیت الله مکارم: بنا بر احتیاط واجب حرف راء را ضمه بدهد.

۳- دیگر مراجع : باید حرف راء را ضمه بدهد.

۶- اگر می خواهد تکبیرة الاحرام را

به چیزی که بعد از آن است بچسباند

۱۹۲

شرایط
تکبیره
الاحرام

احکام نماز

- ۱۹۳ قیام
- ۱ - رکنی } ۱ - قیام هنگام تکبیرة الاحرام (مکرم : واجب است ولی رکن نیست)
 ۲ - قیام متصل به رکوع (از قیام به رکوع رفتن)
- ۲ - غیر رکنی } ۱ - قیام در هنگام قرائت
 ۲ - قیام بعد از رکوع

- ۱۹۴
- ۱ - موقع ایستادن } ۱ - آیت الله خامنه ای: باید هر دو پا روی زمین باشد.
 ۲ - آیت الله زنجانی : مستحب است هر دو پا روی زمین باشد.
 ۳ - دیگر مراجع: بنا بر احتیاط واجب هر دو پا روی زمین باشد.
- واجبات قیام
- (لازم نیست سنگینی بدن روی هر دو پا باشد و اگر روی یک پا هم باشد اشکال ندارد)
- ۲ - پاها را خیلی گشاد نگذارد که ایستادن معمولی نباشد مگر در موارد اضطرار ۱۹۵
- ۳ - راست ایستادن جز در موارد اضطرار ۱۹۶
- ۴ - آرامش بدن مگر در حال اضطرار (آیت الله سیستانی: بنا بر احتیاط بدن را حرکت ندهد)
- ۵ - استقلال و تکیه نکردن به چیزی مگر در حال اضطرار
 (آیت الله زنجانی و آیت الله وحید: بنا بر احتیاط به جایی تکیه نکند.)

احکام نهم و داری

۱- در نماز صبح و مغرب و عشاء مردان باید بلند بخوانند (جوهر صدا بیرون بیاید) ^{۱۹۹}

۱- اگر نامحرمی نیست: می تواند حمد و سوره را بلند یا آهسته بخواند.

۱- آیت الله زنجانی و آیت الله مکارم: مستحب است که آهسته بخواند.

۲- آیت الله سیستانی و آیت الله وحید: در صورتی که شنواندن بر زن حرام باشد مثلاً به نرمی و با صدای ظریف بخواند جایز نیست بلند بخواند و اگر خواند (آیت الله سیستانی) نمازش باطل است.

۳- دیگر مراجع: بنابر احتیاط واجب باید آهسته بخواند.

۲- زن در نماز

صبح، مغرب و عشا

۲۰۰

۲- اگر نامحرمی هست

احکام
حمد و
سوره
در نماز

۳- کسی که حمد و سوره را حفظ نیست می تواند از روی قرآن بخواند. ^{۲۰۱}

۴- اگر هر دو یا یکی از آنها را فراموش کند و بعد از رسیدن به رکوع یادش بیاید نمازش

صحیح است. ^{۲۰۲}

احکام نماز و ادای

- ۱- اگر در نماز جماعت خواندن سوره مانع درک رکوع امام می شود نباید بخواند. ۲۰۳
- ۲- بسم الله جزئی از سوره است و باید گفته شود. ۲۰۴
- ۳- اگر در کار مهمی عجله دارد می تواند سوره را نخواند. ۲۰۵
- ۴- خواندن سوره های بزرگ اگر باعث گذشتن وقت می شود ، جایز نیست ولی در وسعت وقت ، موالات را به هم نمی زند. ۲۰۶
- ۵- خواندن سوره هایی که سجده واجب دارند در نماز واجب ، جایز نیست ولی در نماز مستحب اشکال ندارد. ۲۰۷
- ۶- قبل از گفتن بسم الله سوره را تعیین کند. ۲۰۸
- ۷- هر سوره را اگر تا نصف بخواند نمی تواند رها کند و سوره ی دیگر بخواند. ۲۰۹
- ۸- اگر سوره کافرون یا توحید را شروع کند نمی تواند رها کند. ۲۱۰
- ۹- در روز جمعه اگر شروع به خواندن سوره ی منافقون و جمعه کرد ، نمی تواند عدول کند. ۲۱۱
- ۱۰- اگر وقت نماز تنگ است یا انسان ناچار شود سوره را نخواند مثل اینکه دزد یا درنده به او صدمه می زند نباید سوره بخواند. ۲۱۲

احکام
سوره
در نماز

احکام نماز و اداری

- ۱ - به جای تسبیحات می تواند سوره ی حمد بخواند. ^{۲۱۳}
- ۲ - یک مرتبه خواندن تسبیحات کافی است. گرچه احتیاط مستحب است که سه بار بخواند.
- ۳ - در تنگی وقت باید یک مرتبه تسبیحات را بگوید. ^{۲۱۵}
- ۴ - بر مرد و زن واجب است که در رکعت سوم و چهارم حمد یا تسبیحات را آهسته بخوانند و بنا بر احتیاط بسم الله آنرا هم آهسته بگوید (آیت الله سیستانی: واجب نیست بسم الله آنرا هم آهسته بگوید ولی اگر ماموم است بنا بر احتیاط آهسته بگوید.)
- ۵ - اگر در ۲ رکعت آخر به گمان اینکه در رکعت اول است حمد بخواند نمازش صحیح است. ^{۲۱۷}

احکام
تسبیحات
اربعه

احکام نیت و ادائیگی

- ۱- خم شدن به قصد رکوع باشد. ۲۱۸
- ۲- خم شدن به اندازه ای باشد که بتواند دست را به زانو بگذارد. ۲۱۹
- ۳- هر ذکر در رکوع گفته شود کافی است ولی احتیاط واجب آن است که از سه مرتبه سبحان الله یا یک مرتبه سبحان ربی العظیم و بحمدہ کمتر نباشد. ۲۲۰
- ۴- ذکر رکوع باید به عربی صحیح خوانده شود. ۲۲۱
- ۵- در رکوع باید به تعداد ذکر واجب، بدن آرام باشد. ۲۲۲
- ۶- بعد از تمام شدن ذکر رکوع باید راست بایستد. ۲۲۳
- ۷- طمأنینه لازم است (بعد از ایستادن باید بدن آرام شود و بعد به سجده رود) ۲۲۴
- ۸- زیاد شدن رکوع در نماز جماعت به خاطر متابعت از امام، در صورتیکه رکوع سهوی باشد نماز را باطل نمی کند. ۲۲۵

واجبات
رکوع

احکام نماز و اداری

- ۱ - گذاردن
هفت موضع
بر زمین
۲۲۶
- ۱ - پیشانی به اندازه یک درهم
نکته: چیزی زیر پیشانی مانع رسیدنش به زمین نشود.
۲ و ۳ - کف دو دست
۴ و ۵ - دو سر زانو
۶ و ۷ - دو سر انگشت بزرگ پا (اگر انگشتان دیگر هم روی زمین باشد اشکال ندارد)
آیت الله سیستانی و آیت الله وحید: گذاشتن ظاهر ناخن (پشت آن) هم کفایت می کند.
- ۲ - در سجده هر ذکر بگوید کافی است ولی: آیت الله زنجانی و آیت الله وحید (دیگر مراجع بنا بر احتیاط) واجب است ذکر به تعداد سه مرتبه سبحان الله یا یک مرتبه سبحان ربی الاعلی و بحمده باشد.
- ۳ - طمأنینه: آرام گرفتن بدن هنگام گفتن ذکر سجده ۲۲۸
۴ - نشستن پس از سجده ۲۲۹
۵ - آرامش بدن در حال نشستن بعد از سجده اول ۲۳۰

واجبات
سجده

احکام نماز و اداری

- ۶- هنگام گفتن ذکر سجده تمام هفت عضو روی زمین باشد. ۲۳۱
- ۷- مساوی بودن محل سجده و جای زانوها و سر انگشتان مگر به اندازه چهار انگشت بسته ۲۳۲
- ۸- پاک بودن جایی که پیشانی را روی آن می گذارند. ۲۳۳
- ۹- بین پیشانی و آنچه بر آن سجده می کند چیزی مانع نباشد. ۲۳۴
- ۱۰- ذکر سجده را به عربی صحیح قرائت کند. ۲۳۵
- ۱۱- رعایت ترتیب و موالات ۲۳۶
- ۱۲- بر چیزی سجده کند که سجده بر آن صحیح باشد. ۲۳۷
- ادامه
واجبات
سجده

- ۱- بر زمین : غیر از معادن عقیق و فیروزه
- ۲- آنچه از زمین می روید به شرط آن که خوراکی و پوشاکی انسان نباشد. ۲۳۹
- بر چه چیزی سجده صحیح است؟

احکام نیت و ادائیگی

۱- از دو رکعت بود: قضای هر کدام را به همراه دو سجده ی سهو بعد از نماز انجام دهد.

۲- از یک رکعت بود: نمازش باطل است.

۱- دو سجده

اگر سجده
فراموش
شود
۲۴۰

۱- به حد رکوع رکعت بعد نرسیده: برگردد و انجام دهد (به نظر بعضی از مراجع سجده ی سهو هم انجام دهد)

۲- یک سجده

۲- بعد از رسیدن به رکوع فهمیده: قضایش را به همراه سجده ی سهو بعد از نماز به جا آورد.

احکام نماز داری

- ۱- وقت وسعت دارد : نماز را بشکند و مهر تهیه کند.
- ۱- لباسی که از پنبه یا کتان است
- ۳- اگر نبود
- ۲- هر لباسی
- ۳- اگر نبود
- ۳- پشت دست
- ۳- اگر نشد
- ۴- سنگهای معدنی مثل عقیق
- اگر مهر
نماز گزار
گم شود
۲۴۱
- ۲- وقت تنگ است به ترتیب
اولویت بر اینها سجده کند

(آیت الله سیستانی: در وسعت وقت اگر مراتبی را که گفته شد رعایت کند نمازش صحیح است.)

- ۱- گفتن شهادتین : اَشْهَدُ أَنْ ...
- ۲- صلوات بر محمد و آلش (گفتن وَ عَجَّلْ فَرَجَهُمْ اگر به قصد دعا باشد اشکال ندارد)
- ۳- نشستن به اندازه ذکر تشهد
- ۴- طمأنینه و آرامش بدن موقع ذکر
- ۵- ترتیب اذکار را رعایت کند.
- ۶- موالات در اذکار
- ۷- خواندن تشهد با قرائت صحیح عربی
- واجبات
تشهد
۲۴۲

احکام نهموداری

۱- قبل از رکوع یادش بیاید باید بنشینند و تشهد را بخوانند و دوباره بایستند و نماز را ادامه دهد

(آیت الله وحید: بنا بر احتیاط واجب بعد از نماز برای ایستادن بیجا دو سجده سهو به جا آورد.)

۲- در رکوع یا بعد از رکوع متوجه شود: نماز را تمام کند و بعد از سلام نماز تشهد را قضا کند و بنا بر احتیاط واجب دو سجده سهو به جا آورد.

(آیت الله زنجانی، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم و آیت الله وحید: دو سجده سهو به جا آورد.)

اگر تشهد
فراموش
شود
۲۴۳

۱- در قضای تشهد، سلام لازم نیست.

۲- شرایط نماز (پاک بودن) را دارا باشد.

۳- بین آن و نماز فاصله نیفتد.

۴- قضای تشهد بر سجده سهو مقدم است.

احکام تشهد
قضا شده
۲۴۴

احکام نیت و دعا

- ۱- بنا بر احتیاط واجب در قنوت باید دستها را بالا آورد.
- ۲- دعا کردن برای چیز حرام در قنوت جایز نیست.
- ۳- در قنوت هر ذکری بگوید اگر چه یک صلوات باشد کافی است.
- ۴- به غیر از نماز جماعت مستحب است قنوت را بلند بخواند.
- احکام قنوت ^{۲۴۵}

- ۱- قبل از رسیدن به رکوع متوجه شود ، بایستد و بخواند.
- ۲- در رکوع متوجه شود مستحب است بعد از رکوع قضا نماید.
- ۳- در سجده یادش بیاید مستحب است بعد از نماز ، قضا کند.
- اگر قنوت سهواً فراموش شود ^{۲۴۶}

احکام نماز و اداری

سلام واجب ۲۴۷

۱- السلام علينا و علی عباد الله الصالحین

۱- آیت الله زنجانی، آیت الله نوری و آیت الله وحید: این سلام به تنهایی کفایت می کند.

۲- آیت الله سیستانی و آیت الله مکارم: اگر این سلام را بگویند، السلام علیکم و رحمه الله و برکاته را هم بر احتیاط واجب باید بگویند.

۲- السلام علیکم و رحمه الله و برکاته

به نظر همه ی مراجع ، این سلام به تنهایی کفایت می کند.

اگر سلام نماز را فراموش کند

۱- و موقعی یادش بیاید که صورت نماز به هم نخورده و کاری هم که عمدی و سهوی آن نماز را باطل می کند مثل پشت به قبله کردن انجام نداده : باید سلام را بگویند و نمازش صحیح است. ۲۴۸

۱- و قبل از آن

۱- آیت الله وحید: بنا بر احتیاط، نمازش باطل است.

۲- و موقعی یادش بیاید که صورت نماز به هم خورده است

۲- مبطلی انجام نداده

۲- دیگر مراجع : نمازش صحیح است.

۱- آیت الله نوری و آیت الله وحید : نمازش باطل است.

۲- و قبل از آن مبطلی انجام داده است

۲- آیت الله مکارم: بنا بر احتیاط اعاده کند.

۳- دیگر مراجع : نمازش صحیح است.

۲۴۹

احکام نماز

- ۱- از بین رفتن یکی از شروط در اثناء نماز مثل معلوم شدن لباس غصبی ^{۲۵۰}
- ۲- باطل شدن وضو یا غسل در اثناء نماز مگر کسی که بول و غائطش را نمی تواند جلوگیری کند
- ۳- انجام کاری که صورت نماز را به هم بزند مثل دست زدن ، هر چند از روی فراموشی باشد. ^{۲۵۲}
- ۴- خوردن و آشامیدن (فرو بردن غذای لای دندان در نماز اشکال ندارد) ^{۲۵۳}
- (آیت الله نوری: بنابر احتیاط واجب از خوردن غذای لای دندان اجتناب شود)
- ۵- خندیدن (اگر صورت نماز به هم بخورد یا عمداً و با خنده ی صدا دار باشد نمازش باطل است) ^{۲۵۴}
- ۶- گریه (برای کار دنیا عمداً با صدا گریه کند ، نمازش باطل است) ^{۲۵۵}
- ۷- تکلم در نماز به غیر قرآن و اذکار خاص نماز مگر آنکه سهواً باشد (آنهم نه به قدری که صورت نماز را به هم بزند) که در اینصورت نمازش صحیح است و پس از نماز دو سجده سهو به جا آورد. ^{۲۵۶}
- ۸- ارکان نماز عمداً یا سهواً کم و زیاد شود و غیر ارکان را عمداً کم و زیاد کند. ^{۲۵۸}

مبطلات
نماز

احکام نماز

۱- با تمام بدن و صورت بر می‌گردد : نمازش باطل است.

۱- اگر نگویند روی خود را از قبله برگردانده : نمازش باطل نمی‌شود.

۲- اگر بگویند روی خود را از قبله برگردانده ولی به حد راست و چپ نرسیده است چنانچه روی گرداندن ۱- عمدی باشد : نماز باطل است. ۲- سهوی باشد : نماز صحیح است.

۱- آیات عظام
زنجانی
و وحید

۲- اگر سر را کمی بگرداند

۹- روی

از قبله

برگرداندن

۲۵۹

مبطلات
نماز

۲- آیت الله سیستانی: اگر انحراف او عرفاً زیاد باشد بنابر احتیاط باید اعاده کند اما اگر مقدار کمی گردش را کج کند نمازش باطل نمی‌شود هر چند این کار مکروه است.

۳- دیگر مراجع : عمداً باشد یا اشتباهاً نمازش باطل نمی‌شود.

۱- آیات عظام زنجانى و وحید: اگر عمداً به مقداری برگرداند که بگویند روی خود را از قبله برگردانده، نمازش باطل است.

۲- دیگر مراجع (آیت الله مکارم: بنابر احتیاط واجب) نمازش باطل است.

۳- صورت را به

اندازه ۹۰ درجه یا

بیشتر برمی‌گرداند

احکام نماز

مبطلات نماز

۱۰- نماز گزار عمداً کلمه ای را بگوید و بخواهد با آن معنایی را برساند اگر چه آن کلمه معنایی نداشته باشد ، نمازش باطل است. ^{۲۶۰}

۱۱- اگر در بین نماز به قدری ساکت بماند که نگویند نماز می خواند نمازش باطل می شود. ^{۲۶۱}

۱- شک در شماره ی رکعات نماز واجب ۲ رکعتی و ۳ رکعتی

۲- در نماز ۴ رکعتی شک کند که رکعت اول است یا غیر آن

۳- در نماز ۴ رکعتی قبل از سجده دوم بین ۲ و بیشتر شک کند.

۴- شک بین ۳ و ۶ یا ۲ و ۵

۵- نداند چند رکعت نماز خوانده

^{۲۶۲}

۱۲- شکهای مبطل

احکام نهموداری

- ۱ - فوراً بعد از نماز انجام شود.
- ۲ - نیت سجده سهو کند.
- ۳ - پیشانی را بر چیزی که سجده بر آن صحیح است بگذارد.
- ۴ - بگوید بسم الله و بالله اللهم صل علی محمد و آل محمد یا بسم الله و بالله السلام علیک ایها النبی و رحمة الله و برکاته (آیات عظام مکارم، نوری و وحید: بنابر احتیاط جمله دوم را بگوید).
- ۵ - برخیزد و دوباره به سجده رود و بنشیند و تشهد و سلام بدهد.
- ۶ - آیات عظام سیستانی و مکارم: در سجده سهو فقط سلام آخر را بگوید.

کیفیت
سجده
سهو
۲۶۹

- ۱ - کلام سهوی
- ۲ - سلام سهوی (یکی از دو سلام آخر)
- ۳ - تشهد و سجده فراموش شده (بنابر احتیاط واجب)
- ۴ - شک ۴ و ۵
- ۵ - آیت الله وحید: بنابر احتیاط واجب برای هر زیادی یا کمی یک سجده سهو انجام دهد. سیستانی: در جایی که علم اجمالی دارد که زیادی یا کمی به غیر از ارکان انجام داده است بنابر احتیاط واجب سجده سهو انجام دهد.
- ۶ - آیات عظام مکارم و نوری: بنابر احتیاط واجب در جایی که باید بایستد بنشیند یا در جایی که باید بنشیند بایستد.

موارد
سجده
سهو
۲۷۰

احکام نماز و اداری

۱- مردان : عورت پوشیده باشد و بهتر است از ناف تا زانو

۱- صورت به قدری که در وضو شسته می شود.

۲- دست ها تا مچ

۳- پاها تا مچ به شرط آن که نامحرمی حضور

نداشته باشد.

پوشیده باشد.

۲- زنان : تمام بدن

را بپوشانند به غیر از

۱- در نماز واجب

نماز مستحبی

سجده ی قضایی

و تشهد قضایی

۱۵۲

مقدار

پوشش

۱- آیت الله سیستانی : بنا بر احتیاط مستحب پوشش لازم است.

۲- آیت الله وحید: اگر سجده ی سهو برای قضای تشهد فراموش شده باشد باید خود را مثل هنگام نماز بپوشاند و در غیر این مورد مستحب است بپوشاند.

۳- دیگر مراجع : بنا بر احتیاط باید مثل هنگام نماز خود را بپوشاند.

۱۵۳

۲- در سجده ی سهو

۱- آیت الله مکارم: بنا بر احتیاط واجب مثل هنگام نماز پوشش لازم است.

۲- دیگر مراجع : پوشش لازم نیست.

۳- در سجده واجب قرآن

(سجده تلاوت) ۱۵۴

احکام نهودادری

- ۱- نداند که بدن یا لباسش نجس است و بعد از نماز بفهمد. ^{۱۵۵}
  - ۲- به خاطر زخمی در بدن لباسش نجس می شود و آب کشیدن و عوض کردنش مشقت دارد. ^{۱۵۶}
  - ۳- لباس به خونی کمتر از درهم نجس شده باشد (با شرایط خاص) این شرایط در صفحه بعد آمده است. ^{۱۵۷}
  - ۴- ناچار شده (آب ندارد) ^{۱۵۸}
  - ۵- در تنگی وقت بدن و لباسش نجس شود یا بفهمد نجس بوده اگر امکان عوض کردن و آب کشیدن ندارد. (این مورد تفصیلی دارد که در مسأله ی ۸۰۵ و ۸۰۶ توضیح المسائل مراجع آمده است) ^{۱۵۹}
  - ۶- خون روی زخم حجامت ، مادامی که آب برایش ضرر دارد. ^{۱۶۰}
  - ۷- لباسهای کوچکی که نمی توان با آن عورت را پوشاند نجس باشد. ^{۱۶۱}
- ۸- لباس یا چیز نجسی همراه انسان باشد ^{۱۶۲}
- ۱- آیت الله خامنه ای: اگر به اندازه ی ساتر عورت باشد بنا بر احتیاط همراه او نباشد.
  - ۲- دیگر مراجع: حتی اگر به اندازه ی ساتر عورت و بیشتر باشد اشکالی ندارد.

مواردی که نماز خواندن با لباس نجس اشکال ندارد

احکام نهموداری

۱- نجاست دیگر به آن نرسیده باشد.

۲- رطوبتی به آن خون نرسد و چنانچه رطوبتی به آن برسد و مجموع رطوبت و خون. }
۱- به اندازه درهم و بیشتر شود و اطراف را آلوده کند: نماز با آن باطل است.
۲- به اندازه درهم نشود و اطراف را هم آلوده نکند }
۱- آیات عظام خامنه ای و نوری: بنا بر احتیاط واجب نماز صحیح نیست مگر اینکه آن رطوبت با خون مخلوط شود و از بین برود.
۲- دیگر مراجع: نماز با آن صحیح است.

خون کمتر از درهم در لباس با این شرایط برای نمازگزار اشکال ندارد

۳- اگر بدن یا لباس خونی نشود ولی لباس مرطوب به خون برسد اگرچه مقداری که نجس شده کمتر از درهم باشد، نمی شود با آن نماز خواند.

احکام نمازگزار

۱ - غصبی نباشد. ۱۶۸

الف) اگر کسی در مسجد جای دیگری را بگیرد، بعضی از فقها فرموده اند نمازش باطل است. ۱۶۹

ب) اگر با عین پول خمس داده نشده یا زکات نداده ملکی را بخرد نماز در آن باطل است (آیت الله زنجانی: اگر چه تصرف در ملک غصبی حرام است ولی موجب بطلان نماز نمی شود) ۱۷۰

۲ - بی حرکت باشد (مثل خرمن گندم و جو نباشد)

مسئله؛ در قطار، کشتی، اتومبیل به خاطر تنگی وقت و... اگر ناچار باشد نماز بخواند به قدر ممکن در حرکت چیزی نخواند و اگر از قبله برگشت نمازگزار به طرف قبله برگردد. ۱۷۱

۳ - مکانی باشد که بتوان افعال نماز را به طور صحیح انجام داد. ۱۷۲

۴ - مکان دارای نجاست مرطوب نباشد که رطوبت آن به بدن یا لباس برسد. ۱۷۳

مسئله؛ محل سجده باید پاک باشد و اگر نجاست خشک هم باشد نماز باطل است. ۱۷۴

شرایط
مکان
نمازگزار

احکام نماز و اداری

۱- لازم نیست اطمینان پیدا کند که میتواند در آن مکان نماز را تمام کند (بعضی مراجع: اطمینان لازم است) ^{۱۷۵}

۲- در جایی که ماندن در آن حرام است مثل خطر خراب شدن یا ریزش سقف یا سیل و لو معصیت کرده ولی، نماز صحیح است. ^{۱۷۶} (آیت الله مکارم: بنا بر احتیاط واجب دوباره بخواند.)

۳- ایستادن روی چیزی که ایستادن و نشستن روی آن حرام است مثل فرشی که اسم خدا بر آن نوشته شده در اینجا معصیت کرده ولی نمازش صحیح است. ^{۱۷۷}
(آیت الله وحید و مکارم: بنا بر احتیاط نماز را دوباره بخواند.)

۴- جلوتر از قبر ائمه و پیامبر (ص) چنانچه نماز خواندن بی احترامی باشد حرام است ولی نماز باطل نیست. ^{۱۷۸} (آیت الله وحید و مکارم: بنا بر احتیاط واجب دوباره بخواند.)

۵- مستحب است مرد بر زن مقدم باشد. (آیت الله مکارم: جلوتر بودن زن مبطل نماز است البتّه اگر بعد از اینکه مرد در حال نماز خواندن است زن جلوی او بایستد فقط نماز زن باطل است و اگر بعد از اینکه زن در حال نماز خواندن است مرد پشت سرش بایستد فقط نماز مرد باطل است) ^{۱۷۹}

۶- خواندن نماز واجب داخل کعبه مکروه است. ^{۱۸۰}
(آیات عظام سیستانی و مکارم: بنا بر احتیاط واجب نماز واجب را در کعبه نخواند.)

۷- پستی و بلندی جای پیشانی نسبت به زانوها و انگشتان پا بیش از ۴ انگشت نباشد. ^{۱۸۱}

احکام مکان
نماز گزار

احکام نموداری

- روزه های واجب
۳۶۶
- ۱ - ماه مبارک رمضان
  - ۲ - روزه ی قضا
  - ۳ - روزه ی کفاره
  - ۴ - روزه ی نذر ، عهد و قسم
  - ۵ - روزه ی روز سوم اعتکاف برای معتکف
  - ۶ - روزه ی قضای پدر بر پسر بزرگ
  - ۷ - روزه ی بدل از قربانی در حج تمتع
  - ۸ - آیات عظام خامنه ای، مکارم و نوری: روزه ی قضای مادر بر پسر بزرگ

احکام نموداری

- ۱- روزه کسی که روزه برایش ضرر دارد. ۳۵۴
- ۲- روزه ی مسافر ۳۵۵
- ۳- روزه ی عید فطر ۳۵۶
- ۴- روزه ی عید قربان ۳۵۷
- ۵- روزه ی نذر معصیت ۳۵۸
- ۶- روزه ی ایام تشریق ۳۵۹
- ۷- روزه ی سکوت (با کسی حرف نزنند) ۳۶۰
- ۸- روزه ی وصال (یعنی به نیت روزه گرفتن ، دو روز را پشت سر هم بدون هیچ افطاری روزه بگیرد) ۳۶۱
- ۹- روزه ی آخر شعبان به نیت اول ماه رمضان ۳۶۲
- ۱۰- روزه ی مستحبی فرزندی که موجب آزار و اذیت پدر و مادر باشد. ۳۶۳
- ۱۱- روزه ی مستحبی زن که شوهر نهی کرده یا با حق شوهرش مزاحمت دارد. ۳۶۴

روزه های حرام

نکته: در مکان تخییر مثل حائر حسینی ، مسجدالنبی ، مسجد کوفه و مسجد الحرام هر چند نماز تمام است اما نباید روزه گرفت.

احکام نموداری

۱ - مسافر نبودن ۲ - بلوغ : قبل از اذان بالغ شود (سن قمری) ۳۶۸ ۳ - عقل ۳۶۹ ۴ - قدرت بر روزه و حرجی نبودن آن (اگر ضعف به قدری باشد که نمی شود آن را تحمل کرد روزه واجب نیست) ۳۷۰ ۵ - بی هوش نبودن ۳۷۱ ۶ - مریض نبودن ۳۷۲ ۷ - ضرر نداشتن روزه برای خودش یا دیگری	}	شرایط وجوب روزه

۱ - هنوز از وطن خارج نشده است. ۳۷۴ ۲ - هنوز به حد ترخص نرسیده است. ۳۷۵ ۳ - بعد از ظهر مسافرت کرده است. ۳۷۶ ۴ - مسافری که تا وقت ظهر به وطنش رسیده و هنوز افطار نکرده است. ۳۷۷ ۱- کثیرالسفر ۲- سفر معصیت ۳- در سفر قصد ۱۰ روز کرده باشد	}	مواردی که مسافر حق افطار ندارد
۵- مسافری که نمازش را تمام می خواند مثل ۳۷۸		

احکام نموداری

مبطلات روزه

- ۱- خوردن و آشامیدن
- ۱- اگر عمداً باشد روزه باطل است و اگر سهواً باشد باطل نیست. ۳۷۹
  - ۲- اگر ضعف غیر قابل تحمل برای روزه دار پیش آید می تواند روزه اش را بخورد.
  - اگر روزه دار به قدری تشنه شود که بترسد از تشنگی بمیرد می تواند به اندازه ای که از مردن نجات پیدا کند آب بیاشامد ولی روزه اش باطل می شود و اگر ماه رمضان باشد باید در بقیه روز هم چیزی نخورد. ۳۸۰
  - ۳- اخلاط سر و سینه تا به فضای دهان نرسیده روزه را باطل نمی کند و اگر به فضای دهان برسد بنا بر احتیاط واجب آن را فرو نبرد (آیات عظام زنجانی و سیستانی: بنا بر احتیاط مستحب فرو نبرد).
- ۴- زدن آمپول در حال روزه
- ۳۸۲
- الف) آمپول
تقویتی و سرم
- ۱- آیت الله خامنه ای: بنا بر احتیاط واجب مبطل است.
  - ۲- آیت الله زنجانی: مبطل است.
  - ۳- آیات عظام سیستانی، وحید و نوری: اشکال ندارد.
- ب) آمپول بی حسی و غیر تقویتی: اشکال ندارد (همه ی مراجع)
- ج) آمپول داخل رگ و سرم:
- آیت الله خامنه ای (بنا بر احتیاط واجب) و آیت الله مکارم: باید اجتناب شود.

احکام نموداری

- ۱- فرقی نمی کند که این غبار از خوراکیها باشد. مثل: آرد یا غیر خوراکیها باشد مثل خاک
- ۲- غبار تا به حلق نرسد روزه را باطل نمی کند.
- ۳- آیت اله زنجانی: بنا بر احتیاط مستحب از رساندن غبار غلیظ به حلق اجتناب کند مگر آن که به قدری غلیظ باشد که خوردن محسوب شود.
- ۴- آیات عظام سیستانی و وحید: بنا بر احتیاط رساندن غبار غلیظ به حلق روزه را باطل می کند.
- ۵- آیت الله مکارم: اگر غبار تبدیل به گل شود و فرورود روزه را باطل می کند.
- ۶- آیت الله نوری: بنا بر احتیاط واجب از غبار غیر غلیظ هم خودداری شود.
- ۷- همه ی مراجع: بنا بر احتیاط واجب از کشیدن سیگار و تنباکو باید اجتناب شود.

۲ - رساندن
غبار غلیظ
به حلق
۳۸۳

- ۱- اگر از روی عمد به خدا، پیامبران و ائمه علیهم السلام دروغ نسبت دهد.
(اگر قصد راستگویی داشته باشد و دروغ در آید روزه باطل نیست)
- ۲- دروغ نسبت به اقوال باشد یا افعال
- ۳- دروغ گفتاری، نوشتاری، اشاره ای فرقی نمی کند.
- ۴- دروغی که قبلاً گفته را تصدیق کند.

۳ - دروغ
بستن به
خدا و
پیامبر و
ائمه
۳۸۴

احکام نهمه داری

- ۱- اگر عمداً تمام سر را در آب فرو برد ^{۳۸۵}
- ۲- اگر شخص دیگری به زور سر او را در آب فرو برد: روزه اش صحیح است. ^{۳۸۶}
- ۳- بی اختیار در آب بیفتد اشکال ندارد. ^{۳۸۷}
- ۴- اگر در حال روزه ی ماه مبارک رمضان ، غسل ارتماسی کند ^{۳۸۸}
- و روزه را هم قضا کند.
- ۵- اگر قسمتی از سر را زیر آب ببرد ، روزه اش باطل نیست. ^{۳۸۹}
- ۱- آیت الله وحید: روزه اش باطل است.
- ۲- آیت الله زنجانی: حرام است و معصیت کرده ولی روزه اش صحیح است.
- ۳- آیت الله سیستانی: روزه را باطل نمی کند ولی کراهت شدید دارد.
- ۴- دیگر مراجع: بنابر احتیاط واجب قضای آن روز را بگیرد.
- ۱- آیت الله زنجانی: معصیت کرده بنابر احتیاط مستحب غسلش باطل می شود ولی روزه اش صحیح است.
- ۲- آیت الله نوری: بنابر احتیاط واجب دوباره غسل کند و روزه را هم قضا کند.
- ۳- دیگر مراجع: هم غسل و هم روزه باطل است.

۴ - فرو
بردن تمام
سر در آب

احکام نموداری

مبطلات روزه

۵ - قی کردن

- ۱- اگر عمدًا باشد روزه باطل می شود. ۳۹۰
  - ۲- اگر شب چیزی بخورد که می داند به واسطه ی آن در روز قی می کند بنا بر احتیاط واجب باید آن روز را قضا کند. ۳۹۱
- (آیات عظام زنجانی، سیستانی، وحید و مکارم: روزه اش صحیح است.)